

Quod si quis adderet, in hac sententia aliquid a nobis principatui politico tribui, quod aut conditione aequalitatis et libertatis humanae naturae, aut etiam divinae dignitati derogat; respondetur negando: siquidem non ex *differentia* naturae, aut *juri fortioris*, praeceminentiam, majestatem, et dominatum hujus potestatis eruimus, sed ex necessitate sive exigentia ordinis naturalis a Deo statuti rectae rationi apprime consentanei; unde nihil est, quod aequalitatem specificam humanae naturae tollat, aut libertatem imminuat. Cum vero potestas haec principatui politico dumtaxat per participationem et secundarie, Deo autem per essentiam et principaliter conveniat, dignitas divina nequaquam laeditur: remanetque illius dependentia a Deo, ac naturalis subordinatio potestati et juribus ordinis superioris seu supernaturalis; etenim etsi Deus statuatur cuilibet legitime determinatae regiminis formae immediate conferre supremam potestatem non est certe dicendus eam conferre ad destructionem, sed ut ajunt, ad aedificationem, non ut per eam cives in prosecutione ipsorum temporanae et praesertim aeternae felicitatis, in cultu verae religionis istiusque sanctissimis legibus custodiendis, etc. impediuntur, sed potius ut in his omnibus ab ea modo suo juventur. Hinc manifestum est, formam illam seu subjectum, quod potestate licet immediate ei attributa

tantia forte quemquam movere posset, in eam sententiam videntur concessisse dumtaxat propter extrinseca motiva, scilicet compescendi inanem ostentationem cujusdam imperantis dictitantis se a Deo immediate supremam tenere potestatem, ideoque hanc nunquam amittere posse etc. ideo nihil hinc licet inferre contra communioem sententiam quam tuemur. Praeterea, nostrum postremum argumentum est ad hominem; isti enim doctores, utpote summi ingenii viri, cum perspexerint consequens fore, supposita eorum sententia, ut, si communitas civium non tantum subjectum seu formam determinare, sed etiam supremam potestatem eidem conferre dicatur, hujusmodi formae etsi legitime institutae reniti, et quodvis contra eam moliri, non esset idem ac jus divinum, sed solum humanam institutionem violare, quod securitati regnorum et bono communi videtur vehementissime adversari, usi sunt distinctione inter *collationem* et *exercitium* supremae potestatis istudque non vero illam in qualibet regiminis forma esse juris divini dixerunt; forte non satis considerantes, quod spectato dumtaxat naturali ordine, usus atque exercitium alicujus potestatis videatur esse, et debere esse ejusdem originis et juris, cum *proxima* illius causa, scilicet *collatione*.

abuteretur agendo contra finem ab ipso Deo constitutum, hoc ipso eadem potestate semetipsum destituere, saltem in eo, quod nemo jussa ejusdem ita imperantis exequi teneatur.

118. Quamvis porro sub qualibet justa ac ordinata regiminis rationi, humana societas civilem beatitudinem assequi valeat, cum haec, ut recte advertit cl. De Haller (1) dependeat praecipue a fideli custodia legum justitiae et benevolentiae; tamen quia plerique pseudo-politici et haeretici vel ex odio catholicae religionis monarchicum regimen summopere deprimunt, juvat paucis innuere, simplicem monarchicam, *absolute et simpliciter* spectatam, quatenus ab ordinariis et cuivis speciei regiminis communibus incommodis (2), abstrahitur inter caeteras species excellere.

Assertionem istam pro thesi assumimus, et sic in primis positive probamus. Quomniam a priori et ex facto constat, eo perfectiorem esse statum civilis societatis, quo perfectius

(1) *Restauration de la science politique*, tom. 1. cap. 21.

(2) Cum in humanis rebus nihil sit quod spectatis omnibus adjunctis tamquam optimum haberi queat, quaestio haec non nisi eam enunciata limitatione agitari solet. Fatendum namque est, in qualibet politici regiminis forma, sua posse interdum et quidem gravissima haberi incommoda. Monarchia in *tyrannidem* transit, si neglecto bono communi legibusque justitiae et aequitatis, respublica dirigitur juxta libidinem imperantis, vel unius alteriusve illius ministri. Aristocratia induit speciem *oligarchiae*, in qua pauci ex optimatibus summum ad se imperium trahentes, eo in propriam potius utilitatem, quam in civium ac patriae commodum utuntur: quod olim Romae fiebat sub triumviris. Democratia in *ochlocratiam* migrat, quando pars populi imperium potita, omnia trahit in proprium emolumentum cum gravi reipublicae jactura: aut etiam quando degenerat in *anarchiam* (quod pejus est), ubi sprete legum et magistratuum auctoritate, omnia miscet plebis sive civium effraenata libido. In qualibet mixta regiminis forma, ex praeponderantia elementorum componentium aut ex inordinata eorum aemulatione et studio partium, propriae quaedam et multiplices possunt et solent accidere *irregularitates*, quae ideo forte determinatis carent rominibus: generales tamen illae populi sive civium commotiones, tendentes ad mutandam vel modificandam cujusdam regiminis formam, quae olim dictae fuerunt *rebelliones*; nunc nomine *politicae revolutionis* (quando scilicet vi armata comprimi non poterant) supponiturque in ipsis velut totius nationis consensus expressus.

civium voluntates conspirant ad quaerendum bonum commune, talisque perfectior consensio in regimine monarchico, ubi nemo est qui eidem directioni non subjiciatur, praecipue elucet (alia regimina namque eo melius dumtaxat eundem effectum obtinent, quo magis eorum membra in moralem unitatem directionis ad invicem conveniunt et speciem regiminis monarchici exhibent), assertio nostra evidens est. Ex eadem perfectiori voluntatum unione sub regimine monarchico, sponte sua fluit perfectior ratio ordinis, pacis et tranquillitatis, major potentia et robur, stabilitas ac diurnitas Reipublicae, quae omnia et ad essentialem civitatis beatitudinem spectant, et exinde confirmantur, quod dum in aliis regiminum formis bona haec civitatis in discrimen vocantur, non aliud remedium efficacius solet communiter adhiberi, quam ad *unum* extraordinariam et totam imperii vim conferendo. Praeterea monarchicum regimen apprimè imitatur perfectionem ordinis naturalis, juxta quem sicut unus Deus in mundo, ita unus pater in familia, anima et cor unum in homine, unus rex inter apes, dux in gregibus et in armentis rector, grues quoque unum sequuntur ordine literato. Insuper prima et antiquissima regna tali regimine usa sunt et nunc maxima pars mundi eodem utitur, romanumque imperium dumtaxat sub Monarchis per integra fere quindecim saecula non interrupta duravit [1]. Tandem talis forma regiminis congruit cum origine supremæ potestatis, quae a paterna potestate, sicut civilis societas a domestica societate dimanare dicenda est; unde etiam populorum rectores *patriae* olim appellati fuerunt (2).

[1] Scite hanc rem declarat P. Ignatius Schwarz (*Instit. juris public. etc. part. 2. titul. 4. instruct. 3. §. 2.*) inquit: *Respublica Romanorum potentissima, vix annos quadringentos et amplius potuit immo neque his annis, quibus floruit in Imperio Romana Respublica. eodem modo regebatur. At eadem sub Monarchis in oriente a Julio usque ad Constantinum ultimum sine interruptione durabit annis circiter 1495. In Occidente autem ab eodem Julio usque ad Augustulum supra quincentos, et a Carolo M. usque ad Imperatorem Augustissimum Carolum VI. ultra nongentos annos floruit.*

[2] Quaeri etiam a doctoribus solet, utrum regimen monarchicum electivum successivo, vel hoc illi sit praestantius, et an mixti sive temperati regiminis formae simplicibus formis sint praeferendae. Nos hujus generis quaestiones agitandas libenter relinquimus politicis, eo vel maxime quod, ut cum cl. de Ha-

119. Ex his quae in contrarium opponuntur assertio nostra magis confirmatur seu negative evincitur; etenim dum di-

ller superius monuimus, non tam a diversitate formae, quam ab ejus recta ordinatione legumque custodia felicitas civilis dependeat; idque jam suo tempore expressit philosophus inquit optimam rempublicam illam esse *ubi boni magistratus et boni cives, et boni viri*. Atque hac in re fere consentientem habemus saepius memoratum H. Ahrens (pag. 385, et seq.): *La meilleure forme est toujours celle qui à une époque donnée, satisfait le mieux les intérêts généraux en plaçant le pouvoir dans les mains de ceux que peuvent faire triompher, avec le plus d'indépendance d'intelligence, le principe de justice sur l'ignorance et l'intérêt particulier.*

Quia porro recentiores politici formam regiminis ex tribus simplicibus mixtam, caeteris formis mixtis praestantiorē esse censent, nos etiam relate ad hoc contenti esse possumus generali illa cl. de Haller animadversione; theoretice enim rem considerando, vix aliquid de ea certi affirmari potest. Quod si quaestio practice consideretur, sententiam hujusmodi politicorum verissimam fore dicimus, dummodo talis mixta regiminis forma, aliarum simplicium et mixtarum incommoda excludat, nec aliis aequalibus aut etiam gravioribus sit obnoxia. Hoc vero ut locum habere possit, spectanda sunt quoque statutorum sive legum, ut vocant, organicarum recta ac justa institutio, peculiaris civium sive populi indoles, aliaque adjuncta temporum et locorum, et praesertim debita morum conformatio, potens dumtaxat dimanare a vero amore et cultu catholicae religionis, quae non ad aures tantum et extrinsecus (instar humanarum institutionum) sed ad mentem et praecipue ad cor ipsum loquitur; legibusque justitiae sinceram subjectionem imperat, atque humanis cupiditatibus et inordinatis affectibus efficacissima injicit fraena. Tandem, quia bonus ordo et firmitas mixti regiminis a conspiratione ejus partium in unitatem moralem maxime dependet, et quia haec conspiratio eo difficilius obtinetur quo plures sunt regiminis partes eandem potestatem simultanee participant; patet 1^o, quod illud tantum regimen caeteris omnibus praeferendum esset in quo imperans et omnimodam haberet potestatem ad promovendum quodvis communitatis sive subditorum bonum, et propter efficacissimum quoddam medium sive impedimentum esset impotens ad procreandum malum sive ad nocendum; de qua regiminis forma fertur dixisse postremis hisce temporibus imperans quidam simulque summus politicus: *date mihi eandem, et totum mundum potero optime administrare.* 2^o, parum consulere videntur bono hujusmodi mixti regiminis formae, qui *divisionem*, ut

cunt, majorem esse prudentiam *in multis* quam *in uno*, plusque videre [sicut fert commune effatum] *oculos* quam *oculum* et neminem audere veritatem dicere principi absoluto, aut eum delinquentem monere; supponunt in primis facilius esse plures prudentes, probos et sapientes invenire quam unum vel paucos, quod est falsum: deinde absolutum principem non posse aut non habere fidelissimos, probos et prudentes consiliarios, pluresque ministros; istorum itaque *oculis* videbit *aurebus* audiet, quae per se videre audireque non potest, et si fuerit prudens eorum conspirantia praesertim consilia sequetur, et modestam admonitionem, aut latentis veritatis, undecumque veniat, manifestationem haud gravate admittet; cum interim eccessus prudentiae multorum, si quis esset, habet sibi quasi semper oppositas, aemulationem, ambitionem, contentionem, et propter fines privatos boni communis non ut sui considerationem; quod de principem absoluto dici nequit. (1).

Quod addunt, facilius nempe esse unum principem, quam multos cives aut optimates muneribus corrumpere; citiusque unius quam plurium imperium in tyrannidem convertitur; et regum, inquit Rousseau, maxime interest, ut subditi sint imbecilles et egeni, ideoque et de eorum vita ac bonis pro arbitrio disponunt, ad rem non facit. Primum falsum est evidentem, cum rex communiter bonis abundans, minus quam optimates vel cives muneribus alliciat, minorque in subditis soleat esse audacia ejus fidelitatem etiam dumtaxat tendendi. Praeterea in pari casu, facilius certe unius quam multorum habendi cupiditas tandem aliquando expletur, desineretque nocere. Quod postremum valet etiam pro responsione ad id quod secundo loco asseritur; etenim cum longe facilius sit unius quam plurium offensionem vitare, tyran-

vocant, *jurium* magis augere student, sicut facit H. Ahrens (pag. 374. et seqq.) praeunte Fichte, optatque ut praeter potestatem *legislativam, judicariam et executivam* statuatur alia, scilicet *inspectiva*, cujus munus esset, *de veiller à ce que tout les autres pouvoirs restent dans les limites de leurs attributions n'empiètent pas les uns sur les autres.*

(1) Quae hic diximus confirmari possent exemplis desumptis ab hujusmodi mixtis regiminis formis, sed sufficere animadvertere, quod qui solus imperat non habet in quem possit rejicere causas inordinationum, praesertim earum quae constanter in ejus gubernatione cernuntur.

nis unius nunquam potest esse adeo universalis, ut tollat communem pacem, praecipuum socialis communis bonum, quod tamen semper tollitur ab impetu et furore populi, vel a dissidiis optimatum coecum vulgus in contrarias partes trahentium; saevissimaque Neronis, Caligulae, Domitiani, et aliorum libido, aut tyrannis plurimorum annorum forte minorem respective produxit vitae et fortunarum annorum, legumque contemptum, quam unius diei tumultuantis plebis et civium effraenata licentia producere solet. Prima assertio Rousseau est mera calumnia; nam conveniens magnanimitas et affluentia divitiarum in civibus ac subditis, ipsorum regum potentiam, ac robur et decus constituit. Quod subdit, locum habere non potest nisi in regibus qui omni lege et aequitate naturali se esse solutos existimarent; idemque in pari casu incommodum vel etiam gravius sub quavis alia regiminis forma accideret. Vide S. Thomam (1).

ARTICULUS II.

DE PRAEROGATIVIS SUPREMAE POLITICAE POTESTATIS

120. Inter prerogativas 'supremae civilis potestatis ea omnia comprehenduntur, quae ad internam externamve Reipublicae tranquillitatem et felicitatem comparandam sunt necessaria, ut jus leges ferendi, poenas determinandi, lites dirimendi, magistratus constituendi, tributa exigendi etc. pacta cum aliis civitatibus firmandi, bellum indicendi, vel pacem componendi etc. quae omnia cum a fine publicae utilitatis deriventur non constituunt, sicut vellent plerique pseudo-politici, potestatem principum *despoticam et ex legem, quasi id omne possent in territorio* (sunt verba Hornii) *quod Deus in universo*, sed eidem dumtaxat fini commensuratum, qua uti debent tantum ut ministri supremi regis Dei, eidem in tremendo judicio sui officii rationem reddituri. Duae primae ex praedictis prerogativis praecipue in controversiam vocantur, ideoque de his tantum pauca quaedam dicemus; et quia qui supremo politico principatui potestatem legislativam vel coercitivam, praesertim quoad poenam mortis, denegant, fundantur in falsa, jam refutata (2) origine supremae potes-

(1) *Opuscul.* 20. lib. 4.

(2) Article precedente nn. 115. 116. 117.